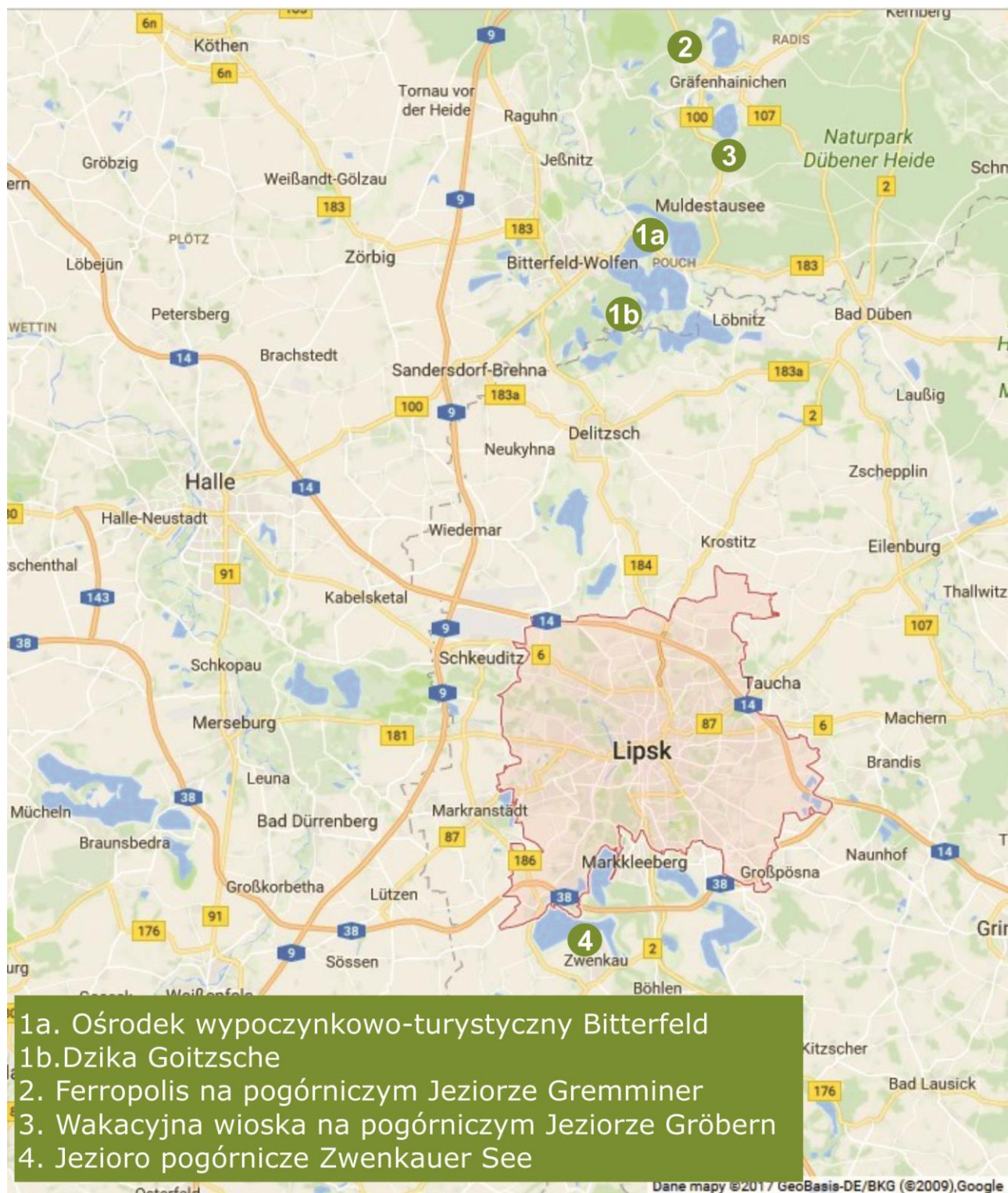

PLAN WIZYT STUDYJNYCH, 21-22 września 2017 r.

1. Zagłębie Węgla Brunatnego Bitterfeld – Jezioro Großer Goitzschesee

W latach 1908–1991 w rejonie Bitterfeld wydobyto 558 mln t węgla brunatnego i 408 t bursztynu. Likwidacji uległo sześć miejscowości. Wielkość powierzchni przekształconej wynosiła prawie 70 km². Negatywne oddziaływania górnictwa i przemysłu chemicznego sprawiły, że miasto Bitterfeld miało opinię najbrudniejszego miasta w Europie. W latach 1991–2008 firmę LMBV przeprowadziła rekultywację. Pod koniec lat 90. XX w. rozpoczęto intensywne prace nad realizacją projektów ukierunkowanych na nowe wykorzystanie terenów pogórnicy. Powstałe w wyniku eksploatacji Jezioro Großer Goitzschesee w rejonie miejscowości Bitterfeld, Mühlbeck i Pouch przewidziano dla intensywnego wykorzystania turystycznego, natomiast duże i zwarte tereny w południowo-zachodniej części obszaru pogórnicy na potrzeby ochrony przyrody.

1a. Ośrodek wypoczynkowo-turystyczny Bitterfeld

W celu zagospodarowania stref nadbrzeżnych wyrobiska bezpośrednio graniczących z miastem Bitterfeld, firma LMBV i miasto Bitterfeld podpisały w roku 2000 porozumienie, w którym uregulowane zostały kwestie wspólnego tworzenia strefy „Bitterfelder Wasserfront” z wykorzystaniem środków UE oraz koniecznej w tym celu zamiany gruntów. W roku 2003 ościenne gminy i powiat utworzyły spółkę „Entwicklungs-, Betreiber- und Verwertungsgesellschaft Goitzsche mbH” (EBV), która od tego czasu zajmowała się dalszym rozwojem pogórnicy jeziora Goitzschesee i wspieraniem infrastruktury turystycznej. Firma LMBV wspomogła ten proces sprzedając spółce EBV jezioro i tereny przybrzeżne. Symbolem rekultywacji jest wieża wodowskazowa podnosząca się wraz z lustrem wody (rys. 1). W ramach turystycznego zagospodarowania powstał port miejski (rys. 2), parki wypoczynkowo-mieszkalne, plaże i kąpieliska, obiekty gastronomiczne, place sportowe i place zabaw, przystanie dla łodzi oraz liczne projekty artystyczno-krajobrazowe. Regularnie odbywające się wielkie imprezy przyciągają wiele tysięcy gości. Odnotowano 540 000 odwiedzających rocznie i utworzono ponad 100 nowych miejsc pracy (dane z roku 2013).

Źródło: B. Krüger, 2014

1b. Dzika Goitzsche

W 2001 roku największa niemiecka organizacja ochrony przyrody „Bund für Umwelt und Naturschutz Deutschland” (BUND) zakupiła ponad 1000 ha pogórniczego terenu położonego w południowo-zachodniej części rewitalizowanego obszaru tworząc tzw. „Dziką Goitzsche”. Celem organizacji jest wspieranie naturalnego, opartego na własnej dynamice rozwoju terenu pogórniczego oraz stworzenie siedlisk dla zagrożonych gatunków zwierząt i roślin. Organizacja BUND stawia jednak nie tylko na ochronę przyrody, lecz celowo wspiera łagodną turystykę i działania związane z edukacją ekologiczną w formie wędrowek, wykładów, wystaw lub dni informacyjnych. Dzięki temu idea „Dzkiej Goitzsche” nie jest sprzeczna z ofertami turystycznymi nad jeziorem i wzbogaca je o inne aspekty.

Źródło: BUND

2. Ferropolis – Miasto z Żelaza na pogórnicy Jeziorze Gremminer w Gräfenhainichen

Miasto z Żelaza, czyli Ferropolis powstało na półwyspie Jeziora Gremminer utworzonego w zbiorniku poeksploatacyjnym kopalni węgla brunatnego Golpa Nord. Kopalnia funkcjonowała w latach 1964–1991 przekształcając ok. 1687 ha, w tym również zamieszkałe miejscowości. Docelowo Jezioro Gremminer zajmie powierzchnię 541 ha i osiągnie maksymalną głębokość 28 m. Centrum badań, nauki i projektowania – Fundacja Bauhaus Dessau we współpracy z Uniwersytetem Technicznym w Brunshwiku prowadzili badania zmierzające do poprawienia sytuacji społeczno-gospodarczej miasta i regionu po likwidacji kopalni. W rezultacie przeprowadzono m.in. inwentaryzację maszyn górniczych, które uznane zostały za zabytki epoki industrialnej oraz sporządzono studium wykonalności. Pięć ogromnych koparek i zwałowarek, pierwotnie przeznaczonych do likwidacji, stanowi dziś „żywe muzeum górnictwa” a także tło dla zdarzeń kulturowych. Liczne imprezy masowe organizowane są na arenie (dla 25 tys. osób) zlokalizowanej pomiędzy maszynami. Projekt Ferropolis wpisną się w myśl przewodnią wystawy Expo 2000 „Człowiek–Przyroda–Technika” mówiącą o rozwiązywaniu problemów 21 wieku z jednoczesnym osiągnięciem równowagi pomiędzy życiem człowieka, naturą oraz nieustannie rozwijającą się techniką. W obiektach kubaturowych dawnej kopalni są dziś eksponowane pamiątki kopalni i zlikwidowanej miejscowości Gremminer, jest także oranżeria, sklep z pamiątkami, gastronomia i urząd stanu cywilnego. Miasto z Żelaza należy do spółki z ograniczoną odpowiedzialnością Ferropolis GmbH, w której większościowe udziały posiada miasto Gräfenhainichen (84%).

3. Wakacyjna wioska na pogórnicych Jeziorze Gröbern w Gräfenhainichen

Wraz z likwidacją Kopalni Gröbern zakończyła się trwająca 150 lat historia górnictwa węgla brunatnego w północnej części Zagłębia Bitterfeld. Jezioro Gröbern powstało w wyniku zalania wyrobiska. Jego zagospodarowanie dla funkcji wypoczynkowych jest prywatną inicjatywą. Wakacyjną wioskę stanowi hotel**** z restauracją „Leśny Słoń” (Waldelefant) oraz zespół drewnianych domków letniskowych, a także plaże, kąpielisko, obiekty sportowe i place zabaw, centrum fitness i sauny, stacja oraz pomosty do wędkowania. Nazwa restauracji „Leśny Słoń” nadana została na pamiątkę odkrycia w czasie eksploatacji słońca z epoki lodowcowej. Obiekt dedykowany jest dla klientów szukających spokoju w atrakcyjnym otoczeniu, a także dla miłośników zwierząt. Część domków letniskowych, a także wydzielona część plaży przeznaczona jest dla właścicieli psów. W planie jest budowa mini-zoo. Z oferty korzystają nie tylko turyści z Niemiec, ale także z Holandii, Czech, Irlandii i USA. Obiekt uzyskał 1,9 mln euro wsparcia z Landu Saxony-Anhalt i zatrudnia obecnie 20 osób.

Źródło:
www.seer-
esort-
groebn.
de oraz
LMBV

4. Pojezierze Lipskie – Jezioro pogórniczne Zwenkauer See

Jezioro pogórniczne Zwenkauer See zlokalizowane jest na południe od Lipska, gdzie powstaje Nowe Pojezierze Lipskie. W tym rejonie zalewanie zbiorników powyroboiskowych jest już bardzo zaawansowane i odbywa się m.in. z wykorzystaniem wód pochodzących z odwaniania kopalń firmy MIBRAG. Umożliwia to szybkie zalewanie wyrobisk i jednocześnie wpływa pozytywnie na jakość wód. Przed rozpoczęciem eksploatacji górniczej, tj. około roku 1850, region ten miał charakter przede wszystkim rolniczy. W wyniku działalności górniczej koryta rzek Białej Elstery i Pleiße zostały przesunięte, a ich bieg wyrównany. Spowodowało to utratę przeciwpowodziowych przestrzeni retencyjnych na dużej powierzchni. W celu zrekompensowania tej straty odpowiednio wcześniej, w ramach planu eksploatacji węgla brunatnego przydzielono nieczynnemu wyrobisku w Zwenkau funkcję ochrony przeciwpowodziowej. Jezioro Zwenkauer See ma powierzchnię 963 ha i pojemność 176 mln m³. Powyżej lustra jeziora utworzono przestrzeń ochronną przeciwpowodziową o wysokości 1,8 m, zdolną zgromadzić 18,5 mln m³ wody. W przypadku powodzi 150-lecia możliwy ma być zrzut nadmiaru wody z Białej Elstery do jeziora Zwenkauer See w ilości 130 m³/s bez szkody dla środowiska. Prace nad wznoszeniem budowli hydrotechnicznej piętrzącej wody wezbraniowe wraz z niezbędnym korytem doprowadzającym wykonane zostały przez LMBV w latach 2010–2013. Jezioro Zwenkauer See pełni także funkcje sportowo-rekreacyjne, a na jego obrzeżach rozwija się budownictwo mieszkaniowe. W zbudowanym przez LMBV pawilonie KAP ZWENKAU i w jego otoczeniu upamiętniana jest działalność górnicza jaka miała miejsce w tym rejonie.

Opracowanie: Anna Ostrega na podstawie:

- Staży naukowo-technicznych i wizyt studyjnych
- Ostrega A. (2013): Organizacyjno-finansowe modele rewitalizacji w regionach górniczych. Wydawnictwa AGH.
- Krüger B. (2014): Nowe formy wykorzystania terenów pogórnicych, w: Geotechnische und Umweltaspekte bei der Rekultivierung und Revitalisierung von Bergbaufolgelandschaften in Polen und in Deutschland (Geotechniczne i środowiskowe aspekty rekultywacji i rewitalizacji obszarów pogórnicych w Polsce i w Niemczech) (ed. Cała M., von Bismarck F., Illing M.), Wydawnictwa AGH, Kraków, s. 380–390, (w j. niem. i pol.).
- Cygan S. (2013): Rewitalizacja terenów pogórnicych, a rozwój małych miast – przykład Ferropolis. Logistyka 4, s. 50–58.